

Ірина Сидор

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Віктор Малявський

студент гр. ФПФМ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ: ПРАКТИКА 2023 РОКУ

Україна продовжує стикатися з величезними втратами у всіх галузях економіки, соціальної сфери та фінансової системи через повномасштабну агресію Росії, що триває з лютого 2022 року. У зв'язку з надзвичайними викликами, спричиненими цим вторгненням, уряд і у 2023 році продовжував надавати перевагу фінансуванню витрат на оборону, соціальний захист та відновлення критичної інфраструктури, забезпечуючи при цьому стабільність у макроекономіці та фінансовій сфері. Завдяки наполегливим зусиллям і підтримці наших міжнародних партнерів у 2023 році вдалося забезпечити фінансування всіх пріоритетних витрат вчасно та повністю: пенсії та соціальні виплати, зарплати медичного персоналу і вчителів, видатки на безпеку та оборону, охорону здоров'я, освіти тощо.

Бюджетне фінансування програм і заходів у соціальній сфері є одними із першочергових в умовах війни [2, с. 96]. Зокрема, пенсійне забезпечення у 2023 році було профінансовано у повному обсязі. Касові видатки з державного бюджету для фінансового забезпечення виплати пенсій, підвищень, надбавок до пенсій, визначених пенсійними програмами, а також дефіциту коштів Пенсійного фонду склали 273,7 млрд грн, зі спеціального фонду державного бюджету було виділено 1,8 млрд грн. У 2023 році було проведено індексацію пенсійних виплат усім категоріям пенсіонерів, а проведено індексацію пенсійних виплат 19,4 тис. особам з числа державних службовців, науковців, працівників органів місцевого самоврядування.

На виплату одноразової грошової підтримки ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань до святкування Дня Незалежності нашої країни спрямовано видатки у сумі понад 1,0 млрд грн. У 2023 році значну увагу було приділено питанням соціальному захисту осіб з інвалідністю, а також дітей з інвалідністю. Загальний обсяг бюджетного фінансування соціального захисту осіб з інвалідністю склав 3,4 млрд грн (зокрема, по спеціальному фонду – 0,2 млрд грн).

У 2023 році було впроваджено експериментальні проекти з метою перетворення системи надання соціальних послуг, спрямованих на наближення їх до потребуючих та вразливих груп населення, які не можуть самостійно подолати труднощі. Ці проекти фінансувалися за рахунок бюджетної програми «Соціальний захист громадян у складних життєвих обставинах», а саме:

– надання закладами охорони здоров'я, які відносяться до сфери управління Міністерства соціальної політики, певних соціальних послуг для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, які є внутрішньо переміщеними особами, що перебувають у складних життєвих обставинах, бюджетне фінансування цього напрямку становило 28,9 млн грн;

– впровадження договірної форми з надання соціальних послуг щодо соціального супроводу військовослужбовців і членів їхніх сімей у військових частинах ЗСУ, бюджетне фінансування яких становило 0,6 млн грн;

– запровадження комплексних соціальних послуг з формування життєстійкості громадян.

У 2023 році з метою підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей виділено бюджетні кошти у сумі 7 млрд грн, що дозволило надати їм фінансову підтримку. Зокрема, бюджетні ресурси у 2023 році було спрямовано на:

– виплати грошової компенсації за отримання житлових приміщень 2,6 тис. осіб, які захищали незалежність, територіальну цілісність та незалежність України та осіб з числа членів їх сімей у сумі 5,9 млрд грн;

– виплати одноразової грошової допомоги у випадку смерті або отримання інвалідності окремих категорій громадян відповідно до ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» у сумі понад 0,3 млрд грн;

– проведення заходів із психологічної допомоги, професійної, соціальної адаптації, розвитку спорту ветеранів війни, забезпечення санаторно-курортним лікуванням «громадян, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників та захисниць України, виготовлення для них бланків посвідчень та нагрудних знаків – 0,3 млрд грн» [50];

– забезпечення фінансової підтримки ветеранів через Український ветеранський фонд спрямовано 237,8 млн грн;

– проведення заходів щодо підтримки ветеранів, героїзації, розвитку ветеранського руху та вшанування пам'яті захисників Вітчизни, взаємодію з ГО ветеранів, створення та постійну підтримку Національного військового меморіального кладовища виділено кошти у сумі 13,4 млн грн.

Проведення заходів з питань державної політики щодо молоді та її національно-патріотичного виховання було забезпечено фінансовими ресурсами в обсязі 26,9 млн грн, зокрема:

– забезпечено проведення 45 міжнародних та всеукраїнських заходів;

– створено та реалізовано 22 проекти молодіжних і дитячих громадських організацій, а також інститутів громадянського суспільства;

– забезпечено виплату 1,0 тис. Премій КМУ за особливі досягнення молодого покоління у розбудові України;

– забезпечено функціонування Українського молодіжного фонду та Всеукраїнського молодіжного центру. У реалізації проектів і заходів цих організацій було долучено понад 500 представників.

З метою оздоровлення та відпочинку дітей було спрямовано 152,5 млн грн бюджетних коштів, за рахунок яких проведено оздоровлення 6,5 тис. дітей, а також здійснено фінансову підтримку дитячим оздоровчим таборам відпочинку МДЦ «Артек» та ДЦ «Молода гвардія».

В контексті створення мережі спеціалізованої служби з підтримки осіб, які постраждали від насильства вдома, спрямовано близько 118,0 млн грн, за рахунок яких було створено 9 притулків, 25 консультативних служб, 31 денний центр. 1,2 млн грн бюджетних коштів було спрямовано на розвиток сімейних або наближених до сімейних типів виховання дітей. Ці кошти спрямовано на підтримку 6 комунальних та 1 приватного будинків шляхом надання державної допомоги дітям, які в них виховуються.

До бюджетних програм соціального призначення, реалізованих у 2023 році, слід віднести представлення України на міжнародній спортивній арені та підвищення іміджу країни, на реалізацію якої було спрямовано 3,5 млрд грн. Основні напрями використання коштів за даною програмою представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні напрями використання коштів за програмою «Представлення України на міжнародній спортивній арені та підвищення іміджу країни» у 2023 році

Основні напрями	Обсяг бюджетного фінансування, млн грн
підготовка та участь українських спортсменів у зимових Дефлімпійських, Європейських іграх, олімпійських фестивалях, у зимових Юнацьких Олімпійських іграх 2024 року	170,9
забезпечення національних збірних команд, їх підготовка та участь у понад 3 400 державних та міжнародних заходах, їх відзнака	2682,6
створення належних умов для забезпечення тренувального процесу українських спортсменів на реконструкцію, будівельно-ремонтні роботи баз олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки	194,3
розвиток олімпійського, паралімпійського, фізкультурно-спортивного, учнівського та студентського спортивного рухів	350,5
реалізація соціального проекту «Активні парки – локації здорової України»	77,6

Джерело: складено автором за даними джерела [1; 3]

У звіті про фінансовий стан грошових ресурсів держави та їх обмеженість у контексті зростаючих соціальних потреб виникає необхідність у раціональному та ефективному використанні коштів, що надходять у державний бюджет [4, с. 10].

Таким чином, серед основних пріоритетів у реформуванні практики здійснення видатків державного та місцевих бюджетів на соціальні потреби є удосконалення методів оцінки їхньої ефективності. Оцінка таких витрат повинна враховувати різні показники, що об'єктивно відображають результат від їх витрачання. Зокрема, можна виділити:

- показники продуктивності, що відображають обсяг результату за одиницю витрат (наприклад, кількість випущених учнів або пролікованих пацієнтів на кожну одиницю витрат);
- показники результативності, що вказують на співвідношення між очікуваним результатом та витратами (наприклад, кількість випущених учнів з високими балами або пацієнтів з позитивними результатами лікування);
- показники якості, що вимірюють рівень соціальних параметрів на кожну одиницю витрат (наприклад, зміна рівня доступності освіти або рівня захворюваності на певні хвороби);
- показники відповідності соціальним потребам, які відображають значення соціологічних оцінок на кожну одиницю витрат (наприклад, оцінка населення якості та доступності медичних та освітніх послуг).

Список використаних джерел:

1. Звіти про виконання Державного і місцевих бюджетів України у період 2020-2023 рр.: URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information>
2. Коваль С. Л., Сидор І. П. Роль місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах війни та у післявоєнний період. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 96–102. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3267>.
3. Пояснювальна записка до звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2022-2023 рр.» URL: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information>
4. Сидор І. П. Бюджетна політика у функціонуванні соціальної сфери: проблеми визначення ефективності. *Світ фінансів*. 2016. Випуск 3. С. 7-17.